

Kleine vuurvlinders met blauwe vlekjes

Sinds april 2012 loop ik monitoringsroutes voor dagvlinders in het duingebied van Klein-Valkenisse, op het voormalig eiland Walcheren in Zeeland. Dit gebied is globaal gelegen in de smalle duinstrook tussen Vlissingen en Zoutelande. In een voor publiek afgesloten deel van de duinen van 2.416 m² (een kwart hectare) worden jaarlijks negen duinvalleien gemaaid om dichtgroei tegen te gaan.

Tekst en foto's:
Arjen van Gilst
vrijwillige duinwachter
Staatsbosbeheer

Aanvankelijk was het hoofddoel om het voorkomen van de kleine parelmoervlinder vast te stellen. Na het achterblijven van waarnemingen van deze doelsoort is de aandacht verlegd naar de algemene kleine vuurvlinder. Deze soort vliegt in drie generaties, van medio april tot oktober. Daardoor is er gedurende het grootste deel van het seizoen wel wat te tellen. Het ene jaar is de eerste generatie het talrijkst, in andere jaren de derde generatie. Dit blauwtje heeft een verbond met de zuringfamilie. In de duinvalleien groeit schapenzuring volop. Andere zuringsoorten komen er slechts sporadisch voor.

Stippen

In de loop van de tijd viel op dat individuen van de kleine vuurvlinder zeer plaatsgebonden waren. Om dat vast te kunnen stellen heb ik zo veel mogelijk exemplaren gefotografeerd. Het stippenpatroon op de bovenzijde van de voorvleugel bleek uniek voor ieder exemplaar, waardoor de verschillende individuen gevolgd konden worden. Op de foto's viel ook op dat sommige individuen blauwe stippen hadden op de bovenzijde van de achtervleugel. In de zakgids "Dagvlinders voor Nederland en Vlaanderen" van de Vlinderstichting is te lezen dat dit voorkomt bij sommige vrouwtjes. Deze kleurvorm met blauwe stippen wordt *caeruleopunctata* genoemd.

Tijdens het seizoen van 2017 had ik echter de indruk gekregen dat ook mannetjes van de kleine vuurvlinder blauwe vlekjes kunnen hebben. Voor de geslachtsbepaling bij deze soort kan je naast uiterlijke kenmerken ook afgaan op het gedrag, of een combinatie van de twee. Mannetjes zitten meestal op de uitkijk naar rivaliserende soortgenoten, terwijl vrouwtjes vaak over de grond scharrelen op zoek naar geschikte waardplanten. Bij een paringsdans is ook geslachtsbepaling mogelijk. Het vrouwtje gaat dan vleugelklapperend voorop, gevolgd door het mannetje. Het mannetje is doorgaans kleiner en heeft puntiger vleugels dan het vrouwtje. De oranje kleur op de voorvleugel van het vrouwtje is vaak helderder dan bij het mannetje. Van sommige exemplaren is het geslacht echter niet met zekerheid te bepalen, omdat er ook overlap is.

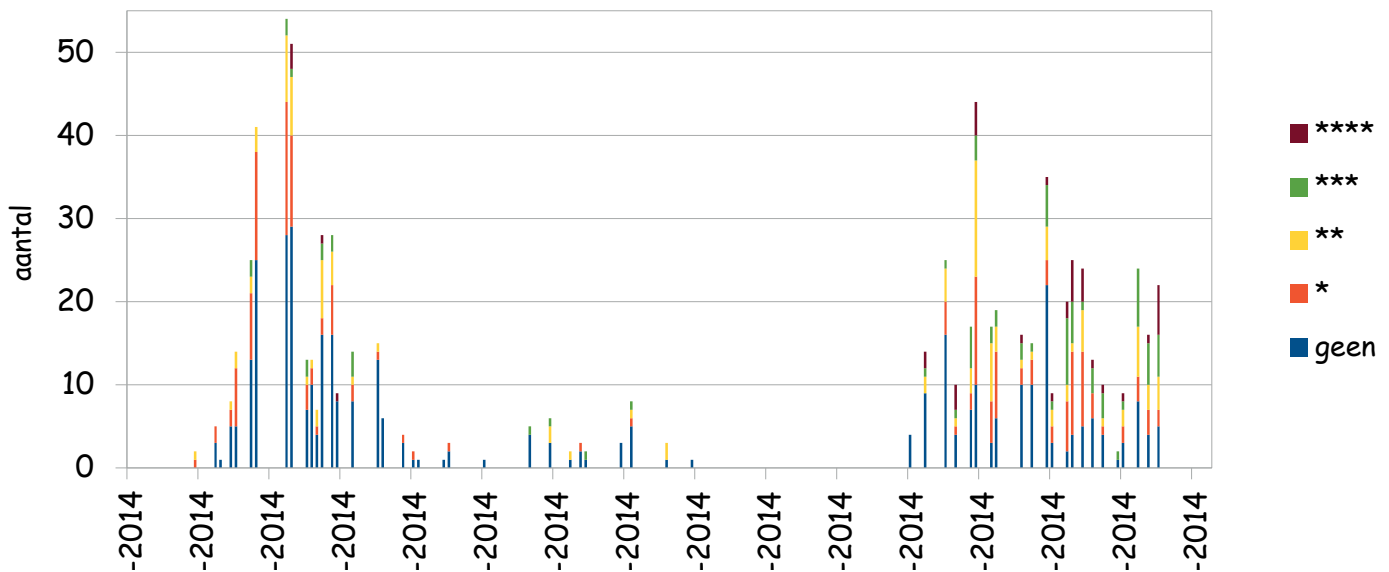
Mannetje klasse 2.

Mannetje klasse 3.

Mannetje klasse 4.

Aantallen waargenomen kleine vuurvinders 2014 in vijf 'vlekkenklassen'.

810 foto's

Tijdens de vliegtijd van de kleine vuurvinder in 2018 is het gebied enkele malen per week geteld, wat 1468 waarnemingen opleverde. Om beter zicht te krijgen op het voorkomen van deze kleurvorm met blauwe vlekjes, heb ik in het seizoen zo veel mogelijk exemplaren met geopende vleugels gefotografeerd: er werden er 810 vastgelegd. Op warme, zonnige dagen waren de vlinders vaak te vliegerig of zaten ze met gesloten vleugels stil. Bij halfbewolkt of bewolkt weer zaten de vlinders vaker met geopende vleugels. Wat aanvankelijk ongunstig vlinderweer leek, bleek geschikter voor het vastleggen van de caeruleopunctata-vorm.'

In het veld viel soms direct op wanneer een exemplaar de blauwvlekkige kleurvorm had. Dit was het geval wanneer het individu meerdere blauwe stippen op de achtervleugel had. Bij deze waarnemingen werd dit vermeld in de detailregel bij de registratie in de OBS-map-applicatie. Bij nadere bestudering van de gefotografeerde exemplaren viel echter op dat de kleurvorm vaker voorkwam, soms minimaal met slechts enkele blauwe sporen op de achtervleugel. Om het voorkomen te kunnen categoriseren zijn vijf klassen onderscheiden: 1. Zonder blauwe vlekken; 2. * minimale blauwe sporen of één blauwe vlek; 3. ** twee blauwe vlekken; 4. *** drie blauwe vlekken; 5. **** vier of zelfs vijf blauwe vlekken.

In de seizoensgrafiek is het voorkomen van de vijf klassen weergegeven in de drie generaties. Bij de eerste generatiepiek ontbreken bij het grootste deel van de vlinders de blauwe vlekjes, al komt de caeruleopunctata-vorm vrij veel voor. In de derde generatie werd de kleurvorm meestal bij meer dan 60% van de individuen geconstateerd.

Mannetjes versus vrouwtjes

Tijdens de eerste generatie waren er relatief meer mannetjes dan in de derde generatie. Aan het eind van het seizoen werden er duidelijk meer vrouwtjes dan mannetjes herkend. Meestal werd de caeruleopunctata-vorm bij vrouwtjes gezien. Dit verklaart mogelijk het hoge percentage van de laatste generatie. Toch werd de kleurvorm ook bij mannetjes vastgesteld. Tijdens een paringsdans werd bijvoorbeeld een mannetje waargenomen met blauwe vlekjes, dat een vrouwtje achtervolgde zonder blauw. Of het voorkomen van de caeruleopunctata-vorm aan de waardplant schapenzuring gekoppeld is, lijkt onduidelijk. Daarvoor zou dit onderzoek elders herhaald dienen te worden.

Vrouwtje klasse 4.